

Збірник «Навчальні програми з позашкільної освіти.
Науково-технічний напрям. (Випуск 4)
(Загальна редакція Г. А. Шкури, Т. В. Биковського)

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО НАПРЯМУ
«КОНСТРУЮВАННЯ ПОВІТРЯНИХ ЗМІЇВ»**
Початковий і основний рівні, 2 роки навчання

*(«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»,
лист МОН від 07.10.2019 № 1/11-8872)*

Автори: А. Г. Драчинський, О. П. Липецький, Л. Е. Сук

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Конструювання повітряних зміїв – улюблений вид технічної творчості мільйонів людей в усьому світі, масовий вид спорту, який ефективно допомагає майбутньому поколінню ознайомитися зі світом повітроплавання. Залучення дітей та молоді до конструювання повітряних зміїв є одним із шляхів задоволення особистісних потреб, вирішення проблем спілкування з однолітками, змістовної організації вільного часу, формування здорового способу життя.

Пропонована програма побудована на основі особистісно-орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного підходів, в основу програми покладено «Навчальну програму з конструювання повітряних зміїв» яка опублікована в збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти науково-технічного напрямку» / за ред. Биковського Т. В., Шкури Г. А. – К.: УДЦПО, 2014. – В. 1.

Навчальна програма реалізується у гуртках, студіях, творчих об'єднаннях, клубах конструювання повітряних зміїв науково-технічного напрямку предметно-технічного профілю закладів позашкільної освіти та спрямована на вихованців віком 9-15 років.

Метою навчальної програми є формування ключових компетентностей особистості засобами технічної творчості у процесі конструювання повітряних зміїв.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає ознайомлення з історією конструювання повітряних зміїв, їх технічними характеристиками; оволодіння основними поняттями про технологічні прийоми проектування та конструювання повітряних зміїв; розвиток технічного мислення; оволодіння основами авіаційних наук і технологій;

практичної, яка орієнтована на набуття техніко-технологічних умінь і навичок роботи з інструментами, різними матеріалами; освоєння технологій виготовлення повітряних зміїв; розвиток практичних навичок у проектуванні та

конструюванні повітряних зміїв різного функціонального призначення, їх регулюванні та запуску;

творчої, яка передбачає розв'язування творчих завдань; набуття досвіду власної творчої діяльності з конструювання повітряних зміїв; виховання естетичного смаку, творчої уяви, фантазії; сприяння визначенню індивідуального стилю роботи; розвиток конструкторських, винахідницьких, дослідницьких, творчих здібностей, системного, просторового і логічного мислення, уяви, фантазії; формування стійкого інтересу до конструювання повітряних зміїв;

соціальної, яка орієнтована на досягнення високого рівня освіченості і вихованості; емоційний, фізичний та інтелектуальний розвиток; формування кращих особистісних рис (відповідальність, чесність, працелюбність, наполегливість у досягненні мети тощо), ціннісного ставлення до себе та інших; розвиток здатності до професійного самовизначення, творчого становлення.

Програма гуртка передбачає два роки навчання у групах початкового та основного рівнів:

початковий рівень (1 рік навчання) – 144 год. (4 год./тиждень);

основний рівень (1 рік навчання) – 216 год. (6 год./тиждень).

На заняттях у гуртках початкового рівня вихованці ознайомлюються з історією виникнення повітряних зміїв, їх конструкцією, аеродинамічними характеристиками, призначенням вузлів, деталей; будують повітряні змії різних конструкцій (плоскі, коробчаті, змії-ракета); приймають участь у конкурсах, виставках науково-технічної творчості, повітряних шоу та змаганнях.

На заняттях у гуртках основного рівня вихованці поглиблюють знання з конструювання, вчать читати та самостійно розробляти креслення; будують повітряні змії різних конструкцій (надувні змії, змії-вертольоти, змії-бумеранги тощо), виготовляють повітряні змії власним задумом; приймають участь у конкурсах, виставках науково-технічної творчості, повітряних шоу та змаганнях.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові заняття, захист творчої роботи (проекту), участь у конкурсах, виставках, повітряних шоу та змаганнях.

Навчання у гуртку не потребує спеціальної підготовки та знань. Навчальний матеріал програми адаптований до занять з вихованцями різного рівня підготовленості.

З метою розвитку та підтримки обдарованих та талановитих вихованців, здобуття ними практичних навичок і для задоволення їхніх потреб у професійному самовизначенні поряд із груповими, колективними формами роботи проводиться індивідуальна робота з вихованцями при підготовці до змагань, виставок та інших масових заходів. Створюються умови для диференціації та індивідуалізації навчання відповідно до творчих здібностей, обдарованості, віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я вихованців.

Програма є орієнтовною. За необхідності керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної

програми та кількість навчальних годин. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

Початковий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Теми	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	1	2
2.	Історія конструювання повітряних зміїв	2	-	2
3.	Матеріали, інструменти та обладнання	2	2	4
4.	Плоскі повітряні змії	28	48	76
5.	Коробчаті повітряні змії	10	26	36
6.	Змій-ракета	4	6	10
7.	Змагання повітряних зміїв	2	10	12
8.	Підсумок	2	-	2
Разом:		51	93	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Санітарно-гігієнічні вимоги до організації робочого місця. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності. Правила безпеки під час роботи з інструментами.

Практична частина. Демонстрування повітряних зміїв різних видів.

2. Історія конструювання повітряних зміїв (2 год.)

Теоретична частина. Історія повітряних зміїв. Види повітряних зміїв. Практичне застосування повітряних зміїв.

3. Матеріали, інструменти та обладнання (4 год.)

Теоретична частина. Фізико-технічні властивості матеріалів які використовуються для виготовлення повітряних зміїв. Інструменти та обладнання: призначення, прийоми роботи.

Правила безпеки при роботі з матеріалами, інструментами та обладнанням.

Практична частина. Вправи на оволодіння прийомами роботи з інструментами та обладнанням. Виготовлення та оброблення рейок.

4. Плоскі повітряні змії (76 год.)

Теоретична частина. Поняття аеродинаміки. Основні властивості повітря. Рух тіл у повітрі. Сила опору повітря. Підйомна сила та центр ваги тіла. Розрахунок повітряного змія. Поняття креслення та шаблону.

Види плоских зміїв: «Руський змій», «Монах», Змії-малюк (кишеньковий), «Дельтаплан», «Дельтаплан-2», змії-літак, пілотажний змії «Акробат», дельта-змії тощо.

Технологія виготовлення плоского повітряного змія: особливості конструкції; складові частини (крило, вуздечка і леєр, хвіст тощо); дизайн; розрахунок; креслення та шаблони; матеріали і інструменти; схеми розкрою крила; вуздечка; леєр; техніка запуску й керування. Технології обклеювання (обтягування) вузлів (крил, каркасу тощо) різними матеріалами (лавсан, поліетиленова плівка, синтетична тканина тощо). Технологія виготовлення шарнірного з'єднання вузлів. Комплекс пілотажних фігур.

Практична частина. Демонстрування плоских зміїв різних видів.

Виготовлення різних видів плоских зміїв (за готовими кресленнями та схемами): вивчення креслень; підбирання матеріалів і інструментів; оброблення рейок, виготовлення і оброблення деталей та стикувальних вузлів; розкрій матеріалу для обклеювання (обтягування) вузлів; виготовлення шарнірного з'єднання; виготовлення деталей кріплення леєрів і вуздечок; збирання; виготовлення катушок для леєра та ручок керування; випробування, регулювання та запуск.

Виготовлення плоского змія (за власним вибором): розроблення конструкції; виконання креслень, підбирання матеріалів та інструментів; розкрій змія; виготовлення, припасування та склеювання окремих деталей; виготовлення деталей кріплення леєрів і вуздечок, збирання; випробування, регулювання та запуск.

5. Коробчаті повітряні змії (36 год.)

Теоретична частина. Історичні дані про коробчаті повітряні змії. Одно- та двокоробчаті змії. Розбірні та нерозбірні змії. Види коробчатих повітряних зміїв: простий коробчатий змії, коробчатий змії Потера, прямокутний коробчатий змії Л. Харграва, коробчатий ромбічний змії, Коробчатий змії Коді тощо.

Технологія виготовлення коробчатого повітряного змія: особливості конструкції; складові частини; дизайн; розрахунок; креслення та шаблони; матеріали і інструменти; з'єднання деталей каркаса; схеми розкрою обшивки; обтягування каркасу; розпірні рейки; під'єднання вуздечок і леєра; збирання; техніка запуску й керування.

Практична частина. Демонстрування коробчатих зміїв різних видів. Виготовлення коробчатого змія (за власним вибором): розроблення конструкції, дизайну, креслень і шаблонів; підбирання матеріалів і інструментів; виготовлення і оброблення рейок; виготовлення та склеювання деталей каркасу; розкрій обшивки; під'єднання вуздечок і леєра до каркаса; збирання; випробування, регулювання та запуск.

6. Змій-ракета (10 год.)

Теоретична частина. Технологія виготовлення змія-ракети: конструктивні особливості; складові частини; розрахунок; креслення та шаблони; матеріали і інструменти; обшивання елементів каркасу; вуздечка; леєр; збирання; техніка запуску й керування.

Практична частина. Виготовлення змія-ракети: вивчення креслень; підбирання матеріалів і інструментів; виготовлення деталей каркасу (кілець, головної частини каркасу, стрингерів і стабілізаторів руху тощо); обшивання елементів каркасу; збирання; випробування, регулювання та запуск.

7. Змагання повітряних зміїв (12 год.)

Теоретична частина. Правила змагань повітряних зміїв. Техніка безпеки під час запуску повітряних зміїв. Правила поведінки під час повітряних шоу, змагань.

Практична частина. Презентація та захист творчої роботи (проекту). Участь у виставках, повітряних шоу, змаганнях.

Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- історію повітряних зміїв;
- види повітряних зміїв;
- основні властивості повітря;
- поняття підйомної сили й центру ваги тіла;
- матеріали та інструменти, необхідні для виготовлення повітряних зміїв;
- поняття креслення і шаблону;
- складові частини плоских, коробчатих зміїв і змія-ракети;
- технологію виготовлення плоских, коробчатих зміїв і змія-ракети;
- техніку запуску й керування;
- правила безпеки під час роботи з інструментами;
- правила безпеки під час запуску повітряних зміїв.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- організувати робоче місце;
- обрати матеріали і інструменти, необхідні для виготовлення повітряних зміїв;
- розробляти креслення повітряного змія;
- визначати порядок виготовлення окремих складових частин повітряних зміїв різних видів;
- користуватись інструментом, необхідним для виготовлення повітряних зміїв;

- виготовляти складові частини, виконувати розкрій обшивки повітряних зміїв різних видів;
- збирати повітряних зміїв різних видів;
- запускати повітряних зміїв різних видів.

Вихованці мають набути досвід:

- роботи з інструментами та обладнанням;
- виготовлення повітряних зміїв різних видів;
- запуску повітряних зміїв різних видів;
- участі у виставках, повітряних шоу, змаганнях.

Основний рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Теми	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Комбіновані повітряні змії	24	60	84
3.	Надувні змії	2	4	6
4.	Змії-вертушки	8	20	28
5.	Змій-гвинтокрил	2	12	14
6.	Змій-автожир	3	5	8
7.	Змії інших типів	2	10	12
8.	Змії-бумеранги	7	15	22
9.	Запуск повітряних зміїв	2	8	10
10.	Змагання повітряних зміїв	4	24	28
11.	Підсумок	2	-	2
Разом:		58	158	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Санітарно-гігієнічні вимоги до організації робочого місця. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності. Правила безпеки під час роботи з інструментами.

2. Комбіновані повітряні змії (84 год.)

Теоретична частина. Історичні дані про комбіновані повітряні змії. Види комбінованих повітряних зміїв: паперові пташки, пінопластовий змії, парафлекс, змії з дифузорами, змії-парашут, змії-диск, змії-збирання тощо. Підйомна сила змія-парашута.

Технологія виготовлення комбінованих повітряних зміїв: конструктивні особливості; дизайн; складові частини; схеми, креслення, розгортки, шаблони; матеріали і інструменти; вуздечка; леєр; збирання; техніка запуску і керування.

Практична частина. Демонстрування комбінованих повітряних зміїв різних видів. Вивчення схем і креслень комбінованих повітряних зміїв (паперові пташки, пінопластовий змії, парафлекс, змії з дифузорами, змії-парашут, змії-диск тощо). Підбирання матеріалів і інструментів для виготовлення комбінованих повітряних зміїв. Виготовлення вуздечок і леєрів.

Виготовлення комбінованих повітряних зміїв:

паперові пташки (розкрій обшивки; виготовлення центральної та бічних рейок; збирання; випробування, регулювання та запуск);

пінопластовий змії (розробка розгортки каркасу; вирізання з пінопласту каркасу; виготовлення лопатей та під'єднання до каркасу; збирання; випробування, регулювання та запуск);

парафлекс (розкрій крил змія, збирання, випробування, регулювання та запуск);

змії з дифузорами (креслення розгортки каркасу; вирізування розгортки з тканини; обтягування та кріплення розгортки; збирання; випробування, регулювання та запуск);

змії-парашут (розкрій частин купола парашуту за шаблонами; зшивання купола парашута; виготовлення строп і кріплень парашута; збирання; випробування, регулювання та запуск);

змії-диск (збирання каркаса з тонких дерев'яних рейок і скріплення їх обводом; виготовлення обводу з тонких бамбукових або соснових рейок; обтягування диска папером; збирання; випробування, регулювання та запуск).

Виготовлення змія-збирання з 4 чи 16 типових елементів, випробування, регулювання та запуск.

3. Надувні змії (6 год.)

Теоретична частина. Технологія зварювання швів поліетиленової плівки. Конструкція повітряних зміїв П. Расела: складові частини; дизайн; креслення, схеми розкрою; матеріали; вуздечка; леєр; збирання. Техніка запуску і керування.

Практична частина. Виготовлення надувного змія: вивчення креслень; підбирання матеріалів та інструментів; розробка схеми розкрою; розкрій поліетиленової плівки за схемою; збирання; випробування, регулювання та запуск.

4. Змії-вертушки (28 год.)

Теоретична частина. Конструкції зміїв-вертушок Е. Вайтхестона та Р. Ф'югестона. Види та будова роторів зміїв-вертушок. Чотири-лопатева вертушка. Способи забезпечення стійкості при сильному вітрі.

Технологія виготовлення змія-вертушки: складові частини; креслення, схеми, шаблони; матеріали і інструменти; шарнірні з'єднання рухомих частин; обтяжка; вуздечка; леєр; збирання; техніка запуску і керування.

Практична частина. Виготовлення змія-вертушки: розробка креслень каркасу і схем обтяжки; виготовлення деталей каркаса; виготовлення шарнірних з'єднань рухомих частин; розкрій матеріалу для обтягування; склеювання каркаса та його обтягування; виготовлення ротора; збирання; випробування, регулювання та запуск.

5. Змій-гвинтокрил (14 год.)

Теоретична частина. Конструкція змія-гвинтокрила А. Вікторчика, переваги конструкції. Технологія виготовлення змія-гвинтокрила: складові частини (фюзеляж, стабілізатор лопаті, гвинт, флюгер, виконавчі механізми); креслення, схеми, шаблони; матеріали і інструменти; з'єднання деталей та вузлів; обтяжка; вуздечка; леєр; збирання; техніка запуску і керування.

Практична частина. Виготовлення змія-гвинтокрила: розробка креслень і схем; виготовлення фюзеляжу, стабілізатора лопаті, гвинта та флюгера; обтяжка деталей; збирання; регулювання виконавчих механізмів; випробування, регулювання та запуск.

6. Змій-автожир (8 год.)

Теоретична частина. Технологія виготовлення змія-автожира: конструкція та складові частини (фюзеляж, стабілізатор, лопаті); креслення, схеми, розгортки; матеріали і інструменти; з'єднання рухомих частин; вуздечка; леєр; збирання; техніка запуску і керування.

Практична робота. Виготовлення змія-автожира: розробка креслень розгорток стабілізатора та лопатей; виготовлення підйомної лопаті, планки фюзеляжу, несучої лопаті; збирання; випробування, регулювання та запуск.

7. Змії інших типів (12 год.)

Теоретична частина. Закон Д. Бернуллі та ефект Магнуса у конструкціях повітряних зміїв.

Змій-вертушка Д. Едвардса. Змій С. Альбертсона. Змій-літак А. Фіна. Особливості конструкції. Матеріали.

Практична частина. Виготовлення повітряного змія за власним вибором: розробка креслень і схем; підбирання матеріалів і інструментів; виготовлення каркасу вертушки, шарнірних з'єднань, фюзеляжу, стабілізатора-шасі; обтяжка каркасу; збирання; випробування, регулювання та запуск.

8. Змії-бумеранги (22 год.)

Теоретична частина. Змії-бумеранги загальної конструкції: історичні дані, застосування. Види зміїв-бумерангів. Конструктивні особливості чотирилопатевого та трилопатевого змія-бумеранга. Технологія виготовлення.

Практична частина. Виготовлення змія-бумеранга: розроблення креслень і схем; підбирання матеріалів і інструментів; вирізування і оброблення з соснових або осикових пластин заданого профілю; виготовлення і оброблення лопатей; склеювання деталей та конструкцій; збирання; випробування, регулювання та запуск.

9. Запуск повітряних зміїв (10 год.)

Теоретична частина. Конструкції пристроїв для керування зміями. Конструкція і технологія виготовлення «повітряного листоноші».

Практична частина. Вправи на набуття навичок керування повітряними зміями. Виготовлення «повітряного листоноші»: розробка креслень, моделі парашута для скидання, виготовлення деталей; збирання; випробування.

10. Змагання повітряних зміїв (28 год.)

Теоретична частина. Правила змагань повітряних зміїв. Інструктаж з техніки безпеки під час запуску повітряних зміїв.

Практична частина. Презентація та захист творчої роботи (проекту). Участь у виставках, повітряних шоу, змаганнях повітряних зміїв. Екскурсії.

11. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати та розуміти:

- властивості матеріалів, які використовують для виготовлення моделей повітряних зміїв;
- конструкції та складові частини різних видів повітряних зміїв;
- прийоми роботи з матеріалами для виготовлення повітряних зміїв;
- правила безпеки під час роботи з інструментами.

Вихованці мають вміти та застосовувати:

- розробляти креслення повітряних зміїв;
- виготовляти повітряних зміїв;
- керувати повітряними зміями;
- запускати моделі зміїв.

Вихованців мають набути досвід:

- роботи з інструментами та обладнанням;
- виготовлення повітряних зміїв;
- участі у змаганнях та показових виступах;
- запуску та випробування повітряних зміїв.

ОРІЄНТОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№	Основне обладнання	Кількість, (шт.)
<i>Верстати</i>		
1.	Верстат свердлильний (настільний)	1
2.	Електроточило	1

3.	Верстат «Умілі руки»	2
4.	Верстат токарний	1
5.	Верстат фрезерний	1
<i>Інструменти</i>		
1.	Електролобзик	1
2.	Ніж (складний, скальпель, НМ-1)	15
3.	Рубанок	5
4.	Ножівки по дереву (різні)	3
5.	Ножиці	15
6.	Напилки (різні)	30
7.	Надфілі (набір)	5
8.	Лещата (малогабаритні)	5
9.	Молоток	5
10.	Плоскогубці	5
11.	Круглогубці	5
12.	Гострогубці	5
13.	Електропаяльник	3
14.	Дриль ручний (з набором свердл)	1
15.	Брусок для заточування	2
16.	Лінійка 500 мм (дерев'яні, металеві)	15
17.	Циркуль (учнівський)	15
18.	Штангенциркуль (учнівський)	5
19.	Транспортир	15
20.	Терези з рівновагами	1
21.	Олівець, гумка, копіювальний папір, пензель	15

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарольд Р. Как сделать и запустить воздушного змея. – Издательство «ЦЕНТРПОЛИГРАФ», 2001. – 204 с.
2. Пантюхин С. П. Воздушные змеи – М. : ДОСААФ, 1984. – 88 с.
3. Заверотов, В., Викторчик, А. «Воздушные змеи». – «ЮТ для умелых рук» (приложение к журналу «Юный техник»), № 7, 1977.
4. Погадаев В. «Светлый месяц-змей кружится» – «Восточная коллекция», № 4, 2009. – С. 129-134.
5. Шарко В. Д., Грабчак Д. В. Фізика повітряного змія. 8 клас: Навчально-методичний посібник / В. Д. Шарко, Д. В. Грабчак. – Херсон: Грінь Д. С., 2012. – 54 с.